

İBN MÂLİK'İN ŞİİRLE İSTİŞHÂDDA BULUNMASI: MANSÛBÂT ÖRNEĞİ IBN MÂLİK'S COLLABORATION WITH POETRY: THE AL- MANSÛBÂT EXAMPLE

Dr. Yusuf ÇAKIR

Diyanet İşleri Başkanlığı, Trabzon, Beşikdüzü İlçe Müftülüğü

yusuf_cakir15123@erdogan.edu.tr, <https://orcid.org/0009-0003-7632-6509>

ÖZET

İbn Mâlik, 600/1204 tarihinde Kurtuba şehrine yakın olan Ceyyân'da doğdu, dönemin önemli âlimlerinden sarf, nahiv, kıraât ve benzeri dersler aldı. Kurtuba, Dimaşk ve Hicâz gibi yerlere ilim seyahatleri yaptı. Arapçaya dair güçlü bilgi ve birikime sahip oldu, ilim meclislerinde hocalık yapma şerefine nail oldu. Başta evladı İbnü'n-Nâzım (ö. 686/1287) olmak üzere çok değerli hocaların yetişmesine vesile oldu. Nahivle alakalı çok değerli eserler kaleme aldı ve 672/1274 yılında Dimaşk'ta vefat etti. İbn Mâlik'in eserleri incelendiğinde çok sayıda şiirin delil getirildiği müşahade edilecektir. Müellifin nezdinde çok kıymetli nakli bir delil olan şiir üzerine araştırmalar yapmak, veri toplamak ve istişhâd örnekleri sunmak önemli bir görev olduğu aşikârdır. Bu makalede, İbn Mâlik'in mansûbât konusuyla alakalı istişhâdda bulunduğu şiirler hakkında değerlendirmeler yapılacak, nahve dair tüm eserleri taranacak, şiir ve şairleri tespit edilecek, örnek verilecek üçer şiir daha önceki çalışmalarımızı da dikkate alarak belirlenecek, aynı şiir tekraren ifade edilmeyecek, şiirlerin aruz sisteminde yer alan bahirleri açıklanacak, zengin bir kaynakça kullanılmaya çalışılacak, çok fazla ayrıntıya girmek adına metin içi her bir örnek için en fazla beşer kaynak eser gösterilecek, konunun anlaşılmasına katkı sunmak için giriş bölümünde açıklamalar yapılacak ve makalenin geneli hakkında kısa, öz bir değerlendirme icra edilecektir. Bu araştırmada şiirin önemini vurgulamak, gücünü göstermek, asırlar önce yazılan eserleri günümüz Türkçesi ile ifade etmek, şiir üzerinde araştırma yapmak isteyenlere katkı sunmak, müellifin mansûbata dair görüşlerini aktarmak ve kısa ve öz bilgilerle açıklamalarda bulunmak amacımız olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, İbn Mâlik, Sarf, Nahiv ve Mansûbât.

ABSTRACT

Ibn Mâlik was born in Jayyan, near Cordoba, in 600/1204. He received instruction in morphology, syntax, recitation, and similar subjects from prominent scholars of his time. He undertook scholarly journeys to places like Cordoba, Damascus, and Hijaz. He possessed a strong knowledge and expertise in Arabic and had the honor of teaching in scholarly circles. He was instrumental in the upbringing of many valuable teachers, most notably his son İbnü'n- Nâzım (d. 686/1287). He authored numerous valuable works on grammar and passed away in Damascus in 672/1274. An examination of Ibn Mâlik's works reveals that he frequently cites poetry as evidence. It is clear that for the author, researching poetry a highly valuable source of evidence and gathering data and presenting examples of its use was an important task. This article will evaluate the poems cited by Ibn Mâlik regarding the topic of al-mansûbât (verbal accusations), examine all his works on grammar, identify the poems and poets, select three poems as examples (taking into account our previous studies), avoid repetition of the same poem, explain the meters (bahir) of the poems within the Aruz system, utilize a rich bibliography, cite a maximum of five source works for each example within the text to avoid excessive detail, provide explanations in the introduction to contribute to understanding the subject, and offer a brief overall assessment of the article. The aim of this research is to emphasize the importance of poetry, demonstrate its power, express works written centuries ago in modern Turkish, contribute to those wishing to research poetry, convey the author's views on al-mansûbât and provide concise information and explanations.

Keywords: Arabic Language, Ibn Mâlik, Sentax, Grammar and al-Mansûbât.

1.GİRİŞ

İbn Mâlik, dil ile ilgili konularda üstün yetenekleri bulunan ve ilim tahsil etmek için değişik beldelelere seyahatler yapan bir kişidir (es-Safedî (ö. 746/1363), 2000: 3/285-286; İbn Şâkir el-Kütübî (ö. 764/1363), 1973: 3/407-408; es-Sübkî (ö. 771/1370), 1964: 8/67-68; İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429), 2006: 2/159; İbn Tağrıberdî (ö. 874/1470), 1993: 7/243-244). Arapçaya dair ilim meclislerinde hoca olarak görev yapan ve kıymetli dilcilerinin yetişmesi için emek sarf edendir (el-Yâfi'î (ö. 768/1367), 1997: 4/131; İbn Kâdî Şühbe (ö. 851/1448), 2008: 93-94;

es-Süyûtî (ö. 911/1505), 1979/130-131; el-Makarrî (ö. 1041/1631), 1968: 2/222-223). *el-Kâfiyetü's Şâfiye, el-Elfiyye, Teshîlü'l-Fevâ'id ve Tekmîlü'l-Makâşid, Lâmiyetü'l-Ef'âl, 'Umdetü'l-Hâfiz ve 'Uddetü'l-Lâfiz, Sebkü'l-Manzûm ve'l-Fekkü'l-Mahtûm ve Şerhu't-Teshîl* adlı nahivle ilgili çok değerli eserleri yazan kişidir (İbn Şâkir el-Kütübî, 1973: 3/408; Taşköprizâde (ö. 968/1561), 1985: 1/131-132; İbnü'l-İmâd (ö. 1089/1679), 1986:7/591; Bağdatlı İsmâil Paşa (ö. 1339/1920), 2017: 2/130; Brockelmann (ö. 1375/1956), 1959: 5/275-285).

Yukarıda zikredilen tabakât kitaplarında hayatı detaylı bir şekilde anlatılan İbn Mâlik, mansûbat konusu işlerken 386 adet şiiri delil olarak kullanmıştır. Şiirlerin tamamı taranacak, daha önceki çalışmalarımızda örnek olarak verilen şiirlerin tekrarını vermekten imtina edilecek, özgün bir hava oluşturulmaya çalışılacaktır. Şiirlerin bahirleri aktarılacak, üçer örnek vererek her bir ana bölüm işlenecek, müellifin şiiri hangi nahvi meseleyi açıklamak için getirdiğine veciz bir şekilde bakılmış olacak, her bir örnek ile alakalı 5 kaynaktan fazla eser gösterilmeyecek, araştırmanın geneli hakkında değerlendirme yapılacak, kullanılan kaynaklar alfabetik olarak sıralanacak ve tüm şiirlerin şairlerini ifade eden bir tablo zikredilerek araştırmamız sona erecektir.

2

1.1. İbn Mâlik'in Mansûbât'a Dair Şiirle İstişâdı

İbn Mâlik, mansûbât konusu mef'ûlü mutlak, mef'ûlü leh, mef'ûlü fih, mef'ûlü me'a, istisnâ, hâl ve temyiz olmak yedi ana bölümde ele almıştır. Delil olarak kullandığı şiirlerin 241'i 98 şaire aittir. Bunların 25'i câhilî, 36'sı islâmî, 31'i muhadramûn ve 6'sı muvelledûn dönemine ait şairlerdir. Ayrıca şairi belli olmayan 145 şiirden de delil olarak yararlanmıştır. Aşağıda maddeler halinde müellifin istişâdda bulunduğu şiirler ele alınacaktır. Şiirlerin Türkçeleri aktarılacak, kaynaklar zikredilecek, konu hakkında genel bir değerlendirme yapılacak ve ekler bölümünde şiirin geçtiği eser cilt ve sayfa numarası verilecek, şairlerin isimleri, dönemleri ve ölüm tarihleri hicrî ve milâdî olarak tabloda yer alacaktır.

1.1.1. İbn Mâlik'in Mef'ûlü Mutlak Konusunda Şiirle İstişâdı

Mef'ûlü mutlak'ın âmilinin hazfedilebilmesine şu şiiri delil gösterir:

فَصَبْرًا فِي مَجَالِ الْمَوْتِ صَبْرًا
فَمَا نَيْلُ الْخُلُودِ بِمُسْتَطَاعٍ.
(الوافر).

“Öyleyse ölüm karşısında sabırlı olun, sabredin; çünkü ölümsüzlüğe ulaşmak mümkün değildir.” Örnek verilen şiir Katarî b. el-Fücâ' el-Hâricî (ö. 79/697)'ye aittir (İbn 'Abdülber en-Nemerî (ö. 463/1071), 1981: 1/472; İbn Mâlik, 1986: 662; a.mlf., 1990: 2/187; İbn Hallikân (ö. 681/1282), 1978: 4/94; Ebû Hayyân el-Endelüsî (ö. 745/1344), 1996: 7/188).

صَبْرًا lafzı mansûbdur, mef'ûlü mutlaktır ve âmili hazfedilebilmiştir. Takdiren şöyledir: *أَصْبِرُوا صَبْرًا* Güçlü bir sabır gösterin (İbn Mâlik, 1986: 662; a.mlf., 1990: 2/187).

Mef'ûlü mutlak olan lafız, fiilinden masdar olarak gelmeyip müteradif bir fiilin masdarı şeklinde gelebilmesini şu şiirle delillendirir:

وَيَوْمًا عَلَى ظَهْرِ الْكَيْبِ تَعَذَّرْتُ
عَلَيَّ وَالَّتْ خَلَقَتْ لَمْ تَحَلَّ
(الطويل)

“Bir gün kum tepesinin arkasında benim için zor bir durum meydana geldi ve bozulmayacak bir yemin ettim.” Zikredilen şiir İmruülkays b. ‘Âbis (ö. 540 dolayları)’e aittir (İbnü’l-Enbârî (ö. 328/940), 2014: 42; ez-Zevzenî (ö. 486/1093), 1992: 19; İbn Mâlik, 1990: 2/181; İbn ‘Akîl (ö. 769/1367), 1980: 1/467; Nâzîrû’l-Ceyş (ö.778/1376), 2007: 1818).

وَالَّتْ cümlesinde خَلَقَتْ ifadesi masdardır, mansûbdur, mef'ûlü mutlaktır ve âmili müteradif fiil olan تَحَلَّ’tir (İbn Mâlik, 1990: 2/181).

Mef'ûlü mutlak olan kelimenin önünde bulunan istifhâm edatının hazfedilebilmesine şu şiiri delil getirir:

ثُمَّ قَالُوا تُحِبُّهَا قُلْتُ بَهْرًا
عَدَدَ الرَّمْلِ وَالْحَصَى وَالتُّرَابِ
(الخفيف)

“Ona onu sevip sevmediğini sorarlar.? O da şöyle cevap verir: “Onu, istemeden ve iradem dışında, kum, toz ve toprak taneleri kadar sonsuz bir aşkla seviyorum.” Bahsi geçen şiir ‘Ömer b. Ebî Rabî’a (ö. 93/711-12)’ya aittir (Sîbeveyhi (ö. 180/796), 1988: 1/311; es-Sîrâfî (ö. 385/995), 1974: 1/179; İbn Cinnî (ö. 392/1002), 1952: 2/281; İbn Yaîş (ö. 643/1245), 2001: 1/297; İbn Mâlik, 1990: 2/184).

تُحِبُّهَا lafzı muzâri fiildir, başında nasb ve cezm edatı olmadığı için merfûdur ve öncesinde hazfedilen istifhâm edatı vardır. Hazfedilen bölüm şöyle takdir edilir: “Ona onu sevip sevmediğini sorarlar?.” بَهْرًا mef'ûlü mutlaktır, masdardır, mansûbur ve önünde hazfedilmiş istifhâm edatı mevcuttur (İbn Mâlik, 1990: 2/184).

1.1.2. İbn Mâlik’in Mef'ûlü Leh Konusunda Şiirle İstişhâdı

Mef'ûlü leh olan ifadenin harfî ta‘rîfle gelmesine şu şiirle delillendirir:

لَا أَفْعُدُ الْجُبْنَ عَنِ الْهَيْجَاءِ
وَلَوْ تَوَالَتْ زُمُرُ الْأَعْدَاءِ
(الرجز)

“Düşman grupları birbirini takip etse bile, korkaklıktan dolayı savaşmaktan geri durmayacağım.” Misal verilen şiirin şairi belli değildir (İbn Mâlik, 1986: 672; a.mlf., 1990: 2/198; a.mlf., 1977: 398; İbnü’n-Nâzım, 2000: 199; İbnü’s-Sâîğ (ö. 720/1320), 2004: 364).

الْجُبْنَ lafzı mansûbdur, başında el (ال) takısı vardır ve mef'ûlü leh olarak bulunduğu cümlede yer alabilmiştir (İbn Mâlik, 1986: 672; a.mlf., 1990: 2/198; a.mlf., 1977: 398).

Mef'ûlü leh olan lafzın fâilinden başka bir ifade için ta‘lîl bildirmesine şu şiiri delil gösterir:

فَجِئْتُ وَقَدْ نَصْتُ لِنَوْمٍ ثِيَابَهَا
لَدَى السِّتْرِ إِلَّا لِبَسَةِ الْمُتَقَصِّلِ

(الطويل).

“Sevgilimin yanına geldiğimde, uyumak için elbiselerini çıkardığını ve üzerinde uyumak için sadece bir elbise kaldığını gördüm; bu da onun lütufkâr olduğunu gösteriyordu.” Zikredilen şiir İmruülkays b. ‘Âbis’e aittir (Ebû ‘Amr eş-Şeybânî (ö. 213/828 [?]), 2001: 142; İbnü’l-Enbârî, 2014: 51; el-Ezherî (ö. 370/980), 1964: 12/71; İbn Mâlik, 1990: 2/196; Ebû Hayyân el-Endelüsî, 1996: 7/238).

مَدَّتْ عَلَيْكَ الْمَلِكُ أَطْنَابَهَا كَأْسَ رَتُونَاةٍ وَطَرْفَ طِمْرٍ. cümlesinde bulunan لَنَوْمِ ifadesi mef’ûlü lehtir, mahallen mansûbdur ve fâili

نَصَتْ fiilindeki merfû müstetir هي zamiridir ve fâilinden başka bir ifade için ta’lîl bildirmektedir. Çünkü aralarında zaman uyumu yoktur ve fâil mâzî bir fiille gelmiştir (İbn Mâlik, 1990: 2/196).

Mef’ûlü leh ile birlikte mef’ûlü bih’in aynı cümlede bulunabilmesi şu şiirle delillendirir:

مَدَّتْ عَلَيْكَ الْمَلِكُ أَطْنَابَهَا كَأْسَ رَتُونَاةٍ وَطَرْفَ طِمْرٍ. (السريع).

“Krallık sana iplerini uzattı, dolu bir kadeh ve dolu bir son.” Bahsi geçen şiir A’sâ (ö. 7/629)’ya aittir (İbn Düreyd (ö. 321/933), 1987: 806; es-Sîrâfî (ö. 368/979), 2008: 2/260; İbn Mâlik, 1990: 2/198; Ebû Hayyân el-Endelüsî, 1996: 7/240; Nâzîrû’l-Ceyş, 2007: 1881).

الْمَلِكُ mansûbdur, mef’ûlü lehtir; أَطْنَابَهَا muzâfdır, mef’ûlü bihtir, mansûbdur ve her iki mef’ûlde aynı cümlede yer alabilmişlerdir (İbn Mâlik, 1990: 2/198).

4

1.1.3. İbn Mâlik’in Mef’ûlü Fih Konusunda Şiirle İstişâdı

Mef’ûlü fih olan lafız, başında fi (في) harfi cerri olmadan da cümlede bulunabilmesine şu şiiri delil getirir:

فَلَا بُعَيْتُكُمْ قَنَا وَعَوَارِضًا وَلَا قُبْلَانَ الْخَيْلِ لَابَةً ضَرْعًا. (الكامل).

“Seni mızraklarla ve kargılarla arayacağım ve seni vahşi hayvanlar gibi atlarla saldırtacağım.” Örnek verilen şiir ‘Âmir b. Tufeyl (ö. 11/632)’e aittir (Sîbeveyhi, 1988: 1/163; es-Sîrâfî, 2008: 2/108; el-Enbârî (ö. 577/1181), 1957: 180; el-‘Ukberî (ö. 616/1219), 2009: 193; İbn Mâlik, 1986: 683).

عَوَارِضًا ve قَنَا lafızları mekan anlamı taşımaktadır, mansûbdur, mef’ûlü fihtir ve başlarında bulunan fi (في) harfi cerri hafzedilmiştir (İbn Mâlik, 1986: 683; a.mlf., 1990: 2/227).

يوم ifadesinin zarf anlamında kullanılmamasına şu şiiri örnek verir:

جَزَاءَكَ وَالْفُرُوضُ لَهَا وَلَوْلَا يَوْمٌ يَوْمَ مَا أَرَدْنَا. (الوافر).

“Kıyamet günü olmasaydı, sizin mükâfatınızı kastetmezdik. Borçların da bir mükâfatı vardır.” Zikredilen şiir Ferezdak (ö. 114/732)’a aittir (İbn Mâlik, 1986: 1699; a.mlf., 1990: 2/203; Ebû Hayyân el-Endelüsî, 1996: 7/271; İbn ‘Akîl, 1980: 1/495; Abdülkâdir el-Bağdâdî (ö. 1093/1682), 1997: 4/46).

يَوْمٌ merfûdur, mübtedâdır, يَوْمٌ kelimesine muzâf olmuştur ve mansûb olup zarf anlamı taşımamaktadır (İbn Mâlik, 1986: 1699; a.mlf., 1990: 2/203).

لَا ve ذَات edatlarının gayri mütesarrıf zaman ifade eden lafızlara muzâf olabilmelerine şu şiiri delil gösterir:

عَزَمْتُ عَلَى إِقَامَةِ ذِي صَبَاحٍ
لَا مَرَّ مَا يُسَوِّدُ مَنْ يَسْوَدُ.
(الوافر).

“Hükümdarların hükmedemeyeceği bir mesele için sabah namazını kılmaya karar verdim.” Bahsi geçen şiir Enes b. Müdrîk (ö. 37/657)’e aittir (İbn Ya‘îş (ö. 643/1245), 2001: 2/170; İbn Mâlik, 1986: 681; a.mlf., 1990: 2/203; Nâzirü’l-Ceyş, 2007: 1907; eş-Şâtıbî (ö. 790/1388), 2007: 4/53).

صَبَاحٍ ifadesinde لَ edatı gayri mütesarrıf zaman ifade eden صَبَاحٍ kelimesine muzâf olabilmıştır (İbn Mâlik, 1986: 681; a.mlf., 1990: 2/203).

1.1.4. İbn Mâlik’in Mef‘ûlü Me‘a Konusunda Şiirle İstişhâd

Zâhir ismin mef‘ûlü me‘anın âmili olabilmesini şu şiirle delillendirir:

هَذَا رِذَائِي مَطْوِيًّا وَسِرًّا
لَا تَخْبِسَنَّكَ أَثْوَابِي فَقَدْ جُمِعَتْ
(البسيط).

“Şair, düşmanlardan kaçmak isteyen arkadaşına şöyle seslenir: “Giysilerim gideceğiniz yere engel olmasın, çünkü onlar paketlenmiş ve taşınması kolaydır.” Misal verilen şiirin şairi belli değildir (İbn Mâlik, 1986: 689; a.mlf., 1990: 2/248; Nâzirü’l-Ceyş, 2007: 2046;

el-‘Aynî (ö. 855/1451), 2010: 1069; el-Üşmûnî (ö. 918/1513), 1955: 224).

وَسِرًّا lafzı mansûbdur, mef‘ûlü me‘adır ve âmili zâhir isim olan مَطْوِيًّا’dır (İbn Mâlik, 1986: 689; a.mlf., 1990: 2/248).

Munfasıl zamir olan kelimenin mef‘ûlü me‘a olabilmesine şu şiiri delil getirir:

فَالَيْتُ لَا أَتُفِّكَ أَحَدُو قَصِيدَةٍ
تَكُونُ وَإِيَّاهَا بِهَا مَثَلًا بَعْدِي.
(الطويل).

“Yemin ederim ki, bir şiir yazmaktan asla vazgeçmeyeceğim. O şiir, hem ona hem de benden sonra bana örnek olacak.” Zikredilen şiir Ebû Züeyb el-Hüzelî (ö. 28/648-49)’ye aittir (İbn Mâlik, 1990: 2/250; Ebû Hayyân el-Endelüsî, 1996: 8/101; İbn ‘Akîl, 1980: 1/104; eş-Şâtıbî, 2007: 3/322; es-Süyûtî, 1998: 1/211).

وَإِيَّاهَا lafzındaki zamir munfasıldır, mef‘ûlü me‘adır ve mahallen mansûbdur (İbn Mâlik, 1990: 2/250).

İstifhâm edatından sonra mef‘ûlü me‘anın âmilinin hazfedilebilmesini şu şiirle delillendirir:

وَمَا أَنتَ وَالسَّيِّرَ فِي مَتَلَفٍ
يُبْرِحُ بِالذِّكْرِ الضَّابِطِ
(المقارب).

“Çölde yürüyenin helak olduğu yerde senin ne işin var? Büyük deve bu sözden hoşnuttur.” Bahsi geçen şiir Üsâme b. el-Hâris el-Hüzelî (ö. ?/?)'ye aittir (es-Sîrâfî, 2008: 200; İbn Mâlik, 1986: 690; a.mlf., 1990: 2/258; a.mlf., 1977: 404; İbnü'n-Nâzım, 2000: 207).

السَّيِّر ifadesi mansûbdur, mef'ûlü me'adır, istifâm edatı mâ (الماء)'dan sonra gelmiştir ve âmili olan fiil hazfedilebilmiştir. Cümle şöyle takdir edilir: وَمَا تَصْنَعُ وَالسَّيْرِ؟ (İbn Mâlik, 1986: 690; a.mlf., 1990: 2/258; a.mlf., 1977: 404).

1.1.5. İbn Mâlik'in İstisnâ Konusunda Şiirle İstişâdu

İstisnâ edatından sonra gelen lafzın merfû olabilmesine şu şiiri delil gösterir:

لَا تَهْمُ يَرْجُونَ مِنْهُ شَقَاعَةً
إِذَا لَمْ يَكُنْ إِلَّا النَّبِيُّونَ شَافِعُ
(الطويل).

“Zira onlar, peygamberlerden başka şefaati bulunmadığından, onun şefaatinin umarlar.” Örnek verilen şiir Hassân b. Sâbit (ö. 60/680 [?])'e aittir (İbn Mâlik, 1986: 705; a.mlf., 1990: 2/290; İbnü'n-Nâzım, 2000: 218; Ebû Hayyân el-Endelüsî, 1996: 8/237; Nâzırü'l-Ceyş, 2007: 2158).

النَّبِيُّونَ lafzı vâv (الْوَاو) ile merfûdur; çünkü cem-i müzekker-i sâlimdir ve istisnâ edatı İL'dan sonra gelmiştir (İbn Mâlik, 1986: 705; a.mlf., 1990: 2/290).

Müstesnâ minh'de manen nefiliğin bulunmasını şu şiirle delillendirir:

لَدِمَ ضَائِعٍ تَغَيَّبَ عَنْهُ
أَفْرَبُوهُ إِلَّا الصَّبَا وَالْجَنُوبُ.
(الخفيف).

“Yitirilen kandan dolayı kendisine doğu rüzgarından ve sert topraktan daha yakın olan yoktur.” Zikredilen şiirin şairi belli değildir (İbn Mâlik, 1986: 710; a.mlf., 1990: 2/281; İbnü'n-Nâzım, 2000: 215; Semîn el-Halebî (ö. 756/1355), 1985: 1/470; İbn 'Âdil (ö. 880/1475). 1998: 2/242).

تَغَيَّب müstesnâ minhdır, kendisinden manen nefilik vardır ve يَحْضُرُ anlamındadır. الصَّبَا müstesnâdır, sonu elif-i maksure biten isimdir, mebnîdir ve mahallen mansûbdur (İbn Mâlik, 1986: 710; a.mlf., 1990: 2/281).

Te'kîd ifade eden istisnâ edatının atıf harfiyle birlikte tekraren ifade edilebilmesine şu şiiri delil getirir:

هَلْ الدَّهْرُ إِلَّا لَيْلَةٌ وَنَهَارُهَا
وَالْأَطْلُوعُ الشَّمْسِ ثُمَّ غِيَارُهَا.
(الطويل).

“Zaman, gece ve gündüzden, güneşin doğup batmasından başka bir şey midir?” Bahsi geçen şiir Ebû Züeyb el-Hüzelî'ye aittir (İbn Cinnî, 1972: 55; İbn Ya'îş, 2001: 1/422; İbn Mâlik, 1986: 712; a.mlf., 1990: 2/295-296; el-Fârîzî (ö. 981/1573), 1971: 2/258).

لَيْلَةً merfûdur, haberdır, müstesnadır ve istisnâ edatı إِلَّا'dan sonra gelmiştir. وَإِلَّا istisnâ edatı atıf harfî vâv (الْوَاوُ)'la birlikte tekraren gelmiştir ve te'kîd ifade etmektedir. طُلُوع merfûdur ve müstesnâya atfedilmiştir (İbn Mâlik, 1986: 712; a.mlf., 1990: 2/295-296).

1.1.6. İbn Mâlik'in Hâl Konusunda Şiirle İstişhâd

Hâlin âmili menfî olduğunda başına zâid bâ (بَاءٌ) harfî cerri gelebilmesini şu şiirle delillendirir:

فَمَا رَجَعْتُ بِخَائِبَةٍ رِكَابٌ
حَكِيمٌ بْنُ الْمُسَيَّبِ مُنْتَهَاهَا.
(الوافر).

“Hakim b. Müseyyeb'i arayan hiç kimse hüsrana uğramaz.” Misal verilen şiir el-Kuhayf el-‘Ukaylî (ö. 130/747)'ye aittir (İbn Mâlik, 1986: 728; a.mlf., 1990: 1/385; Ebû Hayyân el-Endelüsî, 1996: 9/8; es-Süyûtî, 2014: 339; Abdülkâdir el-Bağdâdî (ö. 1093/1682), 1997: 10/278).

بَخَائِبَةٍ ifadesi hâldir, mahallen mansûndur, başına zâid bâ (بَاءٌ) harfî cerri vardır ve âmili

رَجَعْتُ filidir ve nefî edatı mâ (مَا) ile menfî olmuştur (İbn Mâlik, 1986: 728; a.mlf., 1990: 1/385).

Hâlin câr-mecrûr olan âmilinin önünde gelebilmesine şu şiiri delil gösterir:

رَهْطُ ابْنِ كُوَيْزٍ مُحْقَبِي أَذْرَاعِهِمْ
فِيهِمْ وَرَهْطُ رَبِيعَةَ بْنِ خُذَارٍ.
(الكامل).

“Zırhların arkasında gizlenen topluluklardan biri de Rabi‘a b. Huzâr kabilesidir.” Zikredilen şiir Nâbiğa ez-Zübyânî (ö. 604 [?])'ye aittir (İbn Mâlik, 1986: 733; a.mlf., 1990: 1/346; İbnü'n-Nâzım, 2000: 240; Ebû Hayyân el-Endelüsî, 1996: 9/118; el-Murâdî (ö. 749/1348), 2001: 713).

مُحْقَبِي kelimesi hâldir, yâ (يَاءٌ) ile mansûbdur; çünkü cem-i müzekker-i sâlimdir, aynı zamanda muzâftır ve izâfetten dolayı sonunda bulunan nûn (النُّونُ) düşmüştür. أَذْرَاعِهِمْ muzâfu ileyhtir ve mecrûrdur. فِيهِمْ câr-mecrûrdur, مُحْقَبِي kelimesinin âmilidir ve muahhar olarak gelmiştir (İbn Mâlik, 1986: 733; a.mlf., 1990: 1/346).

Hâlin âmilinin mevsûf olması durumunda nekre olarak gelebilmesini şu şiirle delillendirir:

نَجَّيْتَ يَا رَبِّ نَوْحًا وَاسْتَجَبْتَ لَهُ
وَعَاشَ يَدْعُو بِآيَاتِ مُبِينَةٍ
فِي قَوْمِهِ أَلْفَ عَامٍ غَيْرَ خَمْسِينَ.
(البسيط).

“Ey Rab, Nuh'u kurtardın, duasını kabul ettin ve denizde su yüklü bir gemiyle yolculuğa çıkardın. O, yaklaşık 950 yıl halkını açık işaretlere çağırarak yaşadı.” Bahsi geçen şiirin şairi belli değildir (İbn Mâlik, 1990: 2/331; İbnü'n-Nâzım, 2000: 233; İbnü's-Sâiğ, 2004: 389; İbn Hişâm (ö. 761/1360), 2000: 312; İbn ‘Akîl, 1980, (Şerhu İbn ‘Akîl): 2/259).

مَا حَرِّ in mevsûfudur (İbn Mâlik, 1990: 2/331).

1.1.7. İbn Mâlik'in Temyîz Konusunda Şiirle İstişâh

مَثْلُ kelimesinden sonra temyîz olan ifadenin mansûb olabilmesine şu şiiri delil getirir:

فَإِنْ خِفْتَ يَوْمًا أَنْ يَلِجَ بِكَ الْهَوَى
فَإِنَّ الْهَوَى يَكْفِيكَ مِثْلَهُ صَبْرًا.
(الطويل).

“Zira tutku ve benzeri dürtülerin sonu yoktur. Tutkunun da kendine has bir sabrı vardır.” Örnek verilen şiir İbn Meyyâde (ö. 72/766)’ye aittir (İbn Sîde (ö. 458/1066), 2000: 10/31; İbn Mâlik, 1986: 773; a.mlf., 1990: 2/380; Ebû Hayyân el-Endelüsî, 1996: 9/212; Semîn el-Halebî, 1985: 7/558).

مَثْلُ kelimesi temyîzdir, mansûbdur ve öncesinde مِثْلُهُ ifadesi vardır (İbn Mâlik, 1986: 773; a.mlf., 1990: 2/380).

Temyîzin âmilin önüne gelebilmesini şu şiirle delillendirir:

أَتَهْجُرُ لَيْلَى لِلْفِرَاقِ حَبِيبَهَا
وَمَا كَانَ نَفْسًا بِالْفِرَاقِ يَطِيبُ.
(الطويل).

“Hiçbir nefis ayrılıktan hoşlanmazken, Leyla sevdiğini ayrılık uğruna terk eder mi?” Zikredilen şiir el-Muhabbel es-Sa’dî (ö. 16/637)’ye aittir (es-Sîrâfî, 2008: 2/78; İbnü’l-Haşşâb (ö. 567/1172), 1972: 159; el-‘Ukberî, 2009: 207; İbn Mâlik, 1986: 778; a.mlf., 1990: 2/389).

نَفْسًا temyizdir, mansûbdur ve âmili olan يَطِيبُ fiilinden önde gelebilmiştir (İbn Mâlik, 1986: 778; a.mlf., 1990: 2/389).

Temyîzin âmilinin cümle olarak gelebilmesine şu şiiri delil gösterir:

تَلَقَّتْ نَحْوَ الْحَيِّ حَتَّى وَجَدْتَنِي
وَجِئْتُ مِنَ الْإِصْغَاءِ لَيْتًا وَأَخَذَعَا.
(الطويل).

“Ayrılık vakti geldiğinde mahalleye daha çok bakmaya başladım, ta ki sürekli geriye dönüp baktığımda, kaybettiğim sevdiklerimin ve onların yuvalarının yasını tuttuğumda duyduğum özlem ve kederin verdiği acıyla baş başa kaldım.” Zikredilen şiir es-Simme b. ‘Abdullah (ö. 95/713)’a aittir (el-Merzûkî (ö. 421/1030), 2003: 853; İbnü’l-Esîr (ö. 606/1210), 2000: 1/697; İbn Mâlik, 1990: 2/383; Nâzîrû’l-Ceyş, 2007: 2375; İmîl Ya’kûb, 1996: 4/203).

وَجِئْتُ مِنَ الْإِصْغَاءِ ve لَيْتًا lafızları temyizdir, mansûbdur ve وَجِئْتُ مِنَ الْإِصْغَاءِ cümlesi âmilleridir (İbn Mâlik, 1990: 2/383).

2. SONUÇ

İbn Mâlik’in mansûbâta dair ifade ettiği şiirlerin şairlerinden 25’i cahili, 36’si islâmî, 31’si muhadramûn ve 6’si muvelledûn dönemlerine ait oldukları tespit edilmiştir. A’şâ, Ferezdak, İmruülkays b. ‘Âbis ve Nâbiğa ez-Zübyânî’den 10 ve üzeri şiir naklettiği; Abdullah b. Nümeyr (ö. 199/814), ‘Adî b. Hâtîm et-Tâî (ö. 67/686), Câbir b. Ra’lân et-Tâî (ö. ??/?) ve Kâ’b b. Züheyr (ö. 24/645 [?])’den sadece birer şiir naklettiği görülmüştür. Bu araştırmada örnek verilen şiirlerin şairleri ‘Âmir b. Tufeyl, A’şâ, Ebû Züeyb el-Hüzelî, Enes b. Müdrîk, Ferezdak, Hassân b. Sâbit, İbn Meyyâde, İmruülkays b. ‘Âbis, Katarî b. el-Fücâ’ el-Hâricî, el-

Kuhayf el-‘Ukaylî, el-Muhabbel es-Sa‘dî, Nâbiğa ez-Zübyânî, ‘Ömer b. Ebî Rabî‘a, es-Simme b. ‘Abdullah ve Üsâme b. el-Hâris el-Hüzelî’ye ait oldukları; 4 şiirin şairin de belli olmadığı gözlemlenmiştir. Araştırmada ele alınan şiirlerin bahirleri basît (اليسيط), kâmil (الكامل), mütekârib (المقارب), recez (الرجز), serî‘ (السريع), tavîl (الطويل) ve vâfir (الوافر) oldukları görülmüştür. Müellif mansûbâtın mef‘ûlû mutlak, mef‘ûlû leh, mef‘ûlû fih, istisnâ ve hâl gibi ana konularını işlerken en az üçer şiirle istişhâdda bulunduğu müşahede edilmiştir. Araştırmanın özet, giriş, sonuç, kaynakça ve ekler bölümünden müteşekkil olduğu tespit edilmiştir.

3. KAYNAKÇA

Abdülkâdir el-Bağdâdî, Ö. (1997). *Hizânetü’l-Edeb* (4. Baskı, Cilt 1-13). Kâhire: Mektebbetü’l-

Hâncî.

el-‘Aynî, E. (2010). *el-Makâşidü’n-Nahviyye fî Şerhi Şevâhidi Şürûhi’l-Elfiyye*. Kâhire: Dâru’s-

Selâm.

Bağdatlı İsmâil Paşa, M. (2017). *Hediyyetü’l-‘Arifîn Esma’u’l-Müellifîn ve Âsâru’l-Muşannifîn*

(Cilt 1-2). Beyrût: Müessesetü’t-Târîhi’l-‘Arabî.

Brockelmann, C. (1959). *Târîhu’l-Edebi’l-‘Arabî* (Cilt 1-6). Kâhire: Dâru’l-Ma‘ârif.

Ebû ‘Amr eş-Şeybânî, İ. (2001). *Şerhu’l-Mu‘allekâti’t-Tis’*. Beyrût: Müessesetü’l-E‘lemî.

Ebû Hayyân el-Endelüsî, M. (1996). *et-Tezyîl ve’t-Tekmîl fî Şerhi Kitâbi’t-Teshîl* (Cilt 1-14). Beyrût: Dâru’l-Kalem.

el-Enbârî, K. (1957). *Esrâru’l-‘Arabiyye*. Dimaşk: el-Mecme‘u’l-‘İlmiyyi’l-‘Arabî.

el-Fârızî, Ş. (1971). *Şerhu’l-İmâmi’l-Fârızî alâ Elfiyyeti İbni Mâlik* (Cilt 1-4). Beyrût: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye.

İbn ‘Abdülber en-Nemerî, E. (1981). *Behcetü’l-Mecâlis ve Ünsü’l-Mücâlis ve Şahzâdî’l-Zâhini ve’l-Hâcis* (Cilt 1-2). Beyrût: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye.

İbn ‘Âdil, E. (1998). *el-Lübâb fî ‘Ulûmi’l-Kitâb* (Cilt 1-20). Beyrût: Dâru’l-Kütübi’l-‘İlmiyye.

İbn ‘Akîl, E. (1980). *el-Müsâ‘id ‘alâ Teshîli’l-Fevâ‘id* (Cilt 1-4). Dimaşk: Dâru’l-Fiker.

İbn ‘Akîl, E. (1980). *Şerhu İbn ‘Akîl ‘alâ Elfiyyeti İbn Mâlik*. (Cilt 1-4). Kâhire: Dâru’t-Türâs.

İbn Cinnî, E. (1952). *el-Haşâiş* (Cilt 1-3). Beyrût: el-Mektebetü’l-‘İlmiyye.

İbn Cinnî, E. (1972). *el-Lüma‘ fî’l-‘Arabiyye*. Kuveyt: Dâru’l-Kütübi’s-Sekâfe.

İbn Düreyd, E. (1987). *Cemheretü’l-Luğa*. Beyrût: Dâru’l-‘İlm li’l-Melâyîn.

İbn Hallikân, E. (1978). *Vefeyâtü’l-A‘yân ve Enbâ‘ü Ebnâ‘i’z-Zamân* (Cilt 1-8). Beyrût: Dâru Sâdr,

İbn Hişâm, E. (2000). *Evdaḥu’l-Mesâlik ilâ Elfiyyeti İbn Mâlik* (Cilt 1-4). Beyrût: Dâru’l-Fiker.

İbn Kâdî Şühbe, T. (2008). *Terâcimu Tabakâti’n-Nuhât ve’l-Luğaviyyîn ve’l-Müfessirîn ve’l-*

Fukahâ. Beyrût: ed-Dâru'l-'Arabiyye li'l-Mevsû'ât.

İbn Mâlik, C. (1986). *Şerhu'l-Kâfiyyeti's-Şâfiyye*. Mekke: Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs.

İbn Mâlik, C. (1990). *Şerhu't-Teshîl* (Cilt 1-4). Cîze: Dâru'l-Hacer.

İbn Mâlik, C. (1977). *Şerhu 'Umdeti'l-Hâfiz ve 'Uddetü'l-Lâfiz*. Bağdâd: İhyâ'u't-Türâsi'l-İslâmî

İbn Sîde, E. (2000). *el-Muḥkem ve'l-Muḥîṭü'l-A'zam* (Cilt 1-11). Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

İbn Şâkir el-Kütübî, M. (1973). *Fevâtü'l-Vefeyât* (Cilt 1-5). Beyrût: Dâru Sâdr.

İbn Tağrîberdî, E. (1993). *el-Menhelü's-Şâfi ve'l-Müstevfâ Ba'de'l-Vâfi* (Cilt 1-16). Kâhire: Câmi'atü'l-Kâhire.

İbn Ya'îş, E. (2001). *Şerhu'l-Mufaṣṣal li'z-Zemahşerî* (Cilt 1-6). Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

İbnü'l-Cezerî, E. (2006). *Gâyetü'n-Nihâye fî Tabakâti'l-Kurrâ* (Cilt 1-2). Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

İbnü'l-Enbârî E. (2014). *Şerhu'l-Kaṣâ'idî's-Seb'i't-Tivâli'l-Câhiliyyât*. Beyrût: Dâru'l-Ma'ârif.

İbnü'l-Esîr, M. (2000). *el-Bedî fî 'İlmi'l-'Arabiyye*. Mekke: Câmi'a Ümmi'l-Kurâ.

İbnü'l-Haşşâb, E. (1972). *el-Mürtecel fî Şerhi'l-Cümel*. Dimaşk: Emîn Mektebü Mecme'i'l-Luğati'l-'Arabî.

İbnü'l-İmâd, E. (1986). *Şezerâtü'z-Zeheb fî Ahbâri men Zeheb*. (Cilt 1-10). Beyrût: Dâru İbni Kesîr.

İbnü'n-Nâzım, B. (2000). *Şerhu İbni'n-Nâzım 'alâ Elfiyyeti İbni Mâlik*. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

İbnü's-Sâiğ, M. (2004). *el-Lemḥe fî Şerhi'l-Mulḥa*. Medine: el-Câmi'atü'l-İslâmiyye.

İmîl Ya'kûb, B. (1996). *el-Mu'cemu'l-Mufaṣṣal fî Şevâhidi'l-Luğati'l-'Arabiyye* (Cilt 1-14). Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

el-Makarrî, E. (1968). *Nefḥu't-Tıbb min Ğuṣni'l-Endelüsi'r-Raṭîb* (Cilt 1-8). Beyrût: Dâru Sâdr.

el-Merzûkî, E. (2003). *Şerhu Dîvânî'l-Ḥamâse*. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

el-Murâdî, E. (2001). *Tavzîḥu'l-Makâsîd ve'l-Mesâlik bi Şerhi Elfiyyeti İbni Mâlik*. Kâhire: Dâru'l-Fikri'l-'Arabî.

Nâzırü'l-Ceyş, M. (2007). *Temhîdû'l-Kavâ'id bi Şerhi Teshîli'l-Fevâ'id*. Kâhire: Dâru's-Selâm.

es-Safedî, S. (2000). *el-Vâfi bi'l-Vefeyât* (Cilt 1-29). Beyrût: Dâru İhyâ'i't-Türâsi'l-'Arabî.

Semîn el-Halebî, E. (1985). *ed-Dürrü'l-Maṣûn fî 'Ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn* (Cilt 1-11). Beyrût:

Dâru'l-Kalem.

- Sîbeveyhi, E. (1988). *el-Kitâb* (3. Baskı, Cilt 1-5). Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî.
- es-Sîrâfî, E. (2008). *Şerhu Kitâbi Sîbeveyhi* (Cilt 1-5). Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- es-Sîrâfî, Y. (1974). *Şerhu Ebyâti Kitâbi Sîbeveyhi* (Cilt 1-2). Beyrût: Dâru'l-Fiker.
- es-Sübkî, E. (1964). *Tabakâtü's-Şâfi'iyeti'l-Kübrâ* (Cilt 1-10). Kâhire: 'İsa'l-Bâbi'l-Halebî.
- es-Süyûtî, C. (1979). *Buğyetü'l-Vu'ât fî Tabakâti'l-Lügaviyyîn ve'n-Nühât* (Cilt 1-2). Beyrût: Dâru'l-Fiker.
- es-Süyûtî, C. (2014). *Şerhu Şevâhidi'l-Muğnî*. Beyrût: Lecnetü't-Türâsi'l-'Arabî.
- es-Süyûtî, C. (1998). *Hem'u'l-Hevâmi' fî Şerhi Cem'i'l-Cevâmi'* (Cilt 1-4). Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- eş-Şâtibî, İ. (2007). *el-Makâşidü's-Şâfiye fî Şerhi'l-Hulâşati'l-Kâfiye* (Cilt 1-4). Mekke: Me'hedü'l-Buhûsi'l-İlmiyye ve İhyâ'i't-Türâsi'l-İslâmiyye.
- Taşköprizâde, A. (1985). *Miftâhu's-Sa'âde ve Mişbâhu's-Siyâde fî Mevdû'âtü'l-'Ulûm* (Cilt 1-3). Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- el-'Ukberî, E. (2009). *el-Lübâb fî 'İleli'l-Binâ'i ve'l-İ'râb*. Kâhire: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Diniyye.
- el-Üşmûnî, E. (1955). *Menhecü's-Sâlik ilâ Elfiyyeti İbn Mâlik*. Beyrût: Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî.
- el-Yâfi'î, E. (1997). *Mir'âtü'l-Cenân ve 'İbretü'l-Yakzân fî Ma'rifeti Havâdisi'z-Zamân* (Cilt 1-4). Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- ez-Zevzenî, H. (1992). *Şerhu'l-Mu'allakâti's-seb'*. Beyrût: ed-Dâru'l-'Alemiyye.

4. EKLER

Tablo 1. İbn Mâlik'in mansûbât konusunda istişhâdda bulunduğu şairlerin tablo olarak ifade edilmesi.

Nosu	Şairin İsmi	Adedi	Ait Olduğu Dönem	Eserin Adı	Eserin Konusu	Sayfa No
1.	'Abd Kays b. Hufâf (ö. ?/?).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu't-Teshîl</i> .	Mef'ûlû fih.	2/211.
2.	'Abdullah b. el-Hâris es-Sehmî (ö. ?/?).	2.	Muhadramûn.	<i>Şerhu't-Teshîl</i> .	Mef'ûlû mutlak ve hâl.	2/193, 352.
3.	Abdullah b. Nümeyr (ö. 199/814).	1.	Muvellledûn.	<i>Şerhu't-Teshîl</i> .	Hâl.	2/324.
4.	'Abdullah b. Ömer (ö. 73/693).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl</i> .	Mef'ûlû fih.	2/231.
5.	'Abdullah b. Hemmâm es-Selûlî (ö.72/691).	1.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü's-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl</i> .	Hâl.	762; 2/367.
6.	'Abîd b. el-Abras (ö. 560).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu't-Teshîl</i> .	Mef'ûlû fih.	2/242.
7.	el-'Accâc (ö. 69/715).	5.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl ve 'Umdetü'l-Hâfiz</i> .	Mef'ûlû mutlak, mef'ûlû leh, istisnâ ve hâl.	2/182, 185, 223, 291; 434.

8.	‘Adî b. Hâtîm et-Tâî (ö. 67/686).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü leh.	2/198.
9.	‘Adî b. Ra’lâ. (ö. ?/?).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Hâl.	2/353.
10.	‘Adî b. Zeyd (ö. 587).	2.	Cahilî.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü fih ve istisnâ.	2/233, 289.
11.	Ahtal. (ö. 92/710-11).	2.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü’s-Şâfiye, Şerhu’t-Teshîl ve ‘Umdetü’l-Hâfız.</i>	istisnâ.	709; 2/281, 307; 380.
12.	Ahvas (ö. 64/724).	3.	İslâmî.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü mutlak ve mef’ûlü fih.	2/184, 226, 240.
13.	‘Alkame b. Abede (ö. 3/625 [?]).	2.	Cahilî.	<i>Şerhu’t-Teshîl ve ‘Umdetü’l-Hâfız.</i>	Hâl.	2/371, 374; 454.
14.	‘Amir b. Tufeyl (ö. 11/632).	1.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü’s-Şâfiye ve Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü fih.	683; 2/227.
15.	‘Amr b. Gülsûm (ö. 600).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu’t-Teshîl ve ‘Umdetü’l-Hâfız.</i>	Hâl.	2/350; 461.
16.	‘Amr b. Me’d Yekerib (ö.22/642).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü me’a.	2/255.
17.	‘Antere (ö. 614 [?]).	9.	Cahilî.	<i>Şerhu’t-Teshîl ve ‘Umdetü’l-Hâfız.</i>	Mef’ûlü me’a ve hâl.	2/254, 349-350, 360, 363, 367, 369, 376; 460.
18.	A’sâ (ö. 7/629).	10.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü’s-Şâfiye, Şerhu’t-Teshîl ve ‘Umdetü’l-Hâfız.</i>	Mef’ûlü mutlak, mef’ûlü leh, mef’ûlü fih, istisnâ ve hâl.	659, 760; 2/182, 185, 198, 221, 225, 291 344; 435.
19.	Câbir b. Ra’lân et-Tâî (ö. ?/?).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü fih.	2/221.
20.	Cemîl (ö. 82/701).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü fih.	2/209.
21.	Cerîr (ö. 110/728 [?]).	7.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü’s-Şâfiye ve Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü mutlak, mef’ûlü fih, mef’ûlü me’a ve hâl.	664; 2/185, 203, 225, 260, 263, 375-376.
22.	Cirân el-‘Avd en-Nümeyrî (ö. ?/?).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	İstisnâ.	2/286.
23.	el-Cümeiyh el-Esedî (ö. ?/?).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	İstisnâ.	2/308.
24.	Dayğam el-Esedî (ö. ?/?).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü fih.	2/213.
25.	Dirâr bin Ezver (ö. 13/634).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	İstisnâ.	2/287.
26.	Ebû Düvâd el-İyâdî (ö. ?/?).	2.	Cahilî.	<i>el-Kâfiyetü’s-Şâfiye ve Şerhu’t-Teshîl.</i>	İstisnâ.	717; 2/292-293, 315.
27.	Ebû’l-Ğûl et-Tuhevî (ö. 190/830).	1.	Muvellledûn.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Hâl.	2/376-377.
28.	Ebû Hayye en-Nümeyrî (ö. ?/?).	2.	Muhadramûn.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü fih.	2/225, 232-233.
29.	Ebû Kays b. el-Eslet (ö. 622).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Hâl.	2/369.
30.	Ebû Kebîr el-Hüzeli (ö. 10/632).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Mef’ûlü mutlak.	2/191.
31.	Ebû Nüvâs (ö. 198/813 [?]).	1.	Muvellledûn.	<i>Şerhu’t-Teshîl.</i>	Hâl.	2/354.

32.	Ebû Sahr el-Hüzeli (ö. 80/700).	3.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü leh, Mef'ûlü fih ve hâl.	2/196, 234, 372.
33.	Ebû Sidre el-Cüheymî (ö. 100/719).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak.	2/194-195.
34.	Ebû Süfyân (ö. 31/651-52).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih.	2/238.
35.	Ebû Zübeyd (ö. 62/681-82 [?]).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak.	2/192.
36.	Ebû Züeyb el-Hüzeli (ö. 28/648-49).	5.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih, mef'ûlü me'a ve istisnâ.	712; 2/207, 210, 217, 250, 296.
37.	Enes b. Müdrik (ö. 37/657).	1.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye.</i>	Mef'ûlü fih.	681.
38.	el-Esma'î (ö. 216/831).	1.	Muvelledûn.	<i>'Umdetü'l-Hâfiz.</i>	Hâl.	434-435.
39.	Esîd b. Ebû Ünâs (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye.</i>	Mef'ûlü me'a.	688.
40.	Evs b. Hacer (ö. 620).	3.	Cahilî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih ve istisnâ.	2/213, 220, 285.
41.	Ferezdağ (ö. 114/732).	11.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih ve istisnâ.	2/203, 209, 211, 213, 217, 232, 276, 296, 305, 307, 370.
42.	el-Find ez-Zimânî (ö. 530).	2.	Cahilî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih ve istisnâ.	719; 2/221, 315.
43.	el-Hansâ (ö. 24/645).	1.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak.	666; 2/191.
44.	el-Hâris b. Zâlim el-Murî (ö. 600).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Temyîz.	2/387.
45.	Hassân b. Şâbit (ö. 60/680 [?]).	3.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak ve istisnâ.	705; 2/192, 290, 314.
46.	Hind bint. Utbe (ö. 13/636)	1.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye.</i>	Hâl.	766.
47.	Hurka bint. en-Nû'mân (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih.	2/215.
48.	İbn Meyyâde (ö. 72/766)	3.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak, hâl ve temyîz.	773; 2/182- 183, 330, 380.
49.	İbnü'l-Mevlâ (ö. 170/787).	1.	Muvelledûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	İstisnâ.	718; 2/315.
50.	İbrâhîm b. Herme (ö. 80/699).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih.	2/227.
51.	İmruülkays b. 'Âbis (ö. 540 dolayları).	27.	Cahilî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye, Şerhu't-Teshîl ve 'Umdetü'l-Hâfiz.</i>	Mef'ûlü mutlak, mef'ûlü leh, mef'ûlü fih, istisnâ ve hâl.	725, 750, 758; 2/181, 196, 243, 270-271, 318, 350, 354, 360, 361, 362, 363, 364, 366- 367, 368-369, 370-371, 374; 451, 453, 458- 459, 462.

52.	Kâ'b b. Cü'ayl (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü me'a.	2/251.
53.	Kâ'b b. Mâlik (ö. 50/670).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak.	2/184.
54.	Kâ'b b. Züheyr (ö. 24/645 [?]).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Hâl.	2/369.
55.	Katarî b. el-Fücâ' el-Hâricî (ö. 79/697).	3.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye, Şerhu't-Teshîl ve 'Umdetü'l-Hâfız.</i>	Mef'ûlü mutlak, istisnâ ve hâl.	662, 739-740, 2/187, 303, 332; 423.
56.	el-Kuhayf el-'Ukaylî (ö. 130/747).	1.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye.</i>	Hâl.	728.
57.	Kurâd b. el-'Ayyâr (ö. 160/777).	1.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye.</i>	İstisnâ.	718.
58.	el-Kutâmî (ö. 101/719-20 [?]).	3.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih, hâl ve temyîz.	2/237, 336, 386.
59.	Kümeýt el-Esedî (ö. 126/744).	2.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih.	2/212, 217-218.
60.	Küseyyir 'Azze (ö. 105/723).	2.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih ve hâl.	2/228, 338.
61.	Lebîd b. Rebî'a (ö. 40-41/660-661).	8.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye, Şerhu't-Teshîl ve 'Umdetü'l-Hâfız.</i>	Mef'ûlü fih, istisnâ ve hâl.	722; 2/230, 300-301, 310, 356, 365; 441.
62.	Mâlik b. er-Rayb (ö. 57/677).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Hâl.	2/342.
63.	Mecnûn Benî Âmir (Kays b. el-Mülevviḥ) (ö. 68/688).	3.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	İstisnâ ve hâl.	718; 2/305, 315, 334.
64.	Mikyas b. Subâbe (ö. ?/?).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih.	2/212.
65.	Miskîn ed-Dârimî (ö. 89/708).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü me'a.	2/257-258.
66.	Muğîre b. 'Abdullah (ö. 574).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	İstisnâ.	2/307.
67.	Muğîre b. Cebnâ (ö. ?/?).	2.	Cahilî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak ve hâl.	2/193, 352.
68.	el-Muhabbel es-Sa'dî (ö. 16/637).	1.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	Temyîz.	778; 2/389.
69.	Murâr b. Selâme el-'İclî (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	İstisnâ.	2/316.
70.	Mûsâ b. Câbir (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih.	2/234.
71.	Mütenebbî (ö. 354/965).	1.	Muvellédûn.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak.	2/182.
72.	en-Nâbiğa el-Ca'dî (ö. 65/685 [?]).	2.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak.	2/190.
73.	Nâbiğa ez-Zübyânî (ö. 604 [?]).	12.	Cahilî.	<i>Şerhu't-Teshîl ve 'Umdetü'l-Hâfız.</i>	Mef'ûlü mutlak, mef'ûlü leh, istisnâ ve hâl.	733; 2/193, 197, 309, 341, 346, 352, 364, 369-370, 372, 374, 376; 437, 452, 457.
74.	en-Nemir b. Tevleb (ö. 14/635).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih.	2/211-212.
75.	Nusayb b. Rebâh (ö. 108/726).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih.	2/224.
76.	'Ömer b. Ebî Rabî'a (ö. 93/711-12).	2.	İslâmî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak ve mef'ûlü fih.	2/184, 219.
77.	Rabî' b. Dabu'	1.	Cahilî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Hâl.	2/377.

	el-Fezârî (ö. ?/?).					
78.	Rabî'a b. Makrûm (ö. 16/637).	3.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye, Şerhu 't-Teshîl ve 'Umdetü 'l-Hâfîz.</i>	Hâl ve temyîz.	777; 2/359, 389; 476.
79.	er-Râ'î en-Nümeyrî (ö. 90/708).	5.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye, Şerhu 't-Teshîl ve 'Umdetü 'l-Hâfîz.</i>	Mef'ûlü fih ve mef'ûlü me'a.	691, 698; 2/227, 241, 259, 262; 405.
80.	Râşid b. Şihâb el-Yeşkürî (ö. ?/?).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu 't-Teshîl ve 'Umdetü 'l- Hâfîz.</i>	Temyîz.	2/386; 479.
81.	Rû'be b. el-'Accâc (ö. 145/762).	2.	İslâmî.	<i>Şerhu 't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak.	2/181, 191.
82.	Sâ'ide b. Cüeyye (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu 't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih.	2/227.
83.	Sâlim b. Dâre (ö. 30/650).	1.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye.</i>	Hâl.	756.
84.	Süveyd b. Ebî Kâhil (60/680).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu 't-Teshîl.</i>	Hâl.	2/340-341.
85.	es-Sümme b. 'Abdullah (ö. 95/713).	2.	İslâmî.	<i>Şerhu 't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih, temyîz.	2/240, 383- 384.
86.	Süheym 'Abd Benî el-Hishâs (ö. 40/660).	1.	Muhadramûn.	<i>'Umdetü 'l-Hâfîz.</i>	Hâl.	425.
	Şairi belli olmayan.	145.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye, Şerhu 't-Teshîl ve 'Umdetü 'l- Hâfîz.</i>	Mef'ûlü mutlak, mef'ûlü leh, mef'ûlü fih, mef'ûlü me'a, istisnâ, hâl ve temyîz.	672, 689, 694, 697, 710, 712, 719, 720, 728, 738, 742, 745, 746, 747, 748, 777, 779; 2/182, 184, 186, 187, 188, 192, 197, 198, 203, 209, 213, 214, 215, 216, 218-219, 220, 223, 224, 231, 232, 236, 238, 239, 242, 244, 245, 248, 253, 256, 260, 268, 270, 276, 281, 286, 287, 290- 291, 295-296, 298, 300, 303-304, 305, 309-310, 313, 314, 315, 319, 322, 329, 331, 332, 333, 335-336, 338-339, 340, 342, 343, 345, 346, 348, 350, 351, 355, 356, 356, 357, 358, 360, 361, 364, 365, 366, 367, 370, 372, 375, 376, 377, 378, 379, 386, 388, 389, 390-391; 398, 399, 400, 403, 407, 419, 422, 423, 426, 428-429, 434, 435, 437, 440, 449, 452, 453, 457, 462, 477, 478, 479.	
87.	eş-Şenferâ el-Ezidî (ö. 525).	2.	Cahilî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye, Şerhu 't-Teshîl ve 'Umdetü 'l-Hâfîz.</i>	Hâl.	759; 2/360, 364; 455.
88.	Teebbeta Şerran (ö. 607).	1.	Cahilî.	<i>Şerhu 't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih.	2/243.
89.	eṭ-Ṭırmâmâḥ (ö. 125/743).	1.	İslâmî.	<i>'Umdetü 'l-Hâfîz.</i>	Temyîz.	470.
90.	Ṭurfe b. el-'Abd (ö. 569).	6.	Cahilî.	<i>Şerhu 't-Teshîl ve 'Umdetü 'l-Hâfîz.</i>	Mef'ûlü fih ve hâl.	2/233, 341, 363, 364-365, 371; 456.
91.	Tuleyha b. Huveylid (ö. 21/642 [?]).	1.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye, Şerhu 't-Teshîl ve 'Umdetü 'l-Hâfîz.</i>	Hâl.	745; 2/338; 427.
92.	Ukaybe b. Hübeyra (ö. 50/670).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu 't-Teshîl.</i>	İstisnâ.	2/313.

9 3.	Üfnûn et-Tağlebî (ö. 564).	1.	Cahilî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü me'a.	695; 2/260.
9 4.	Ümeyye b. Ebî's-Şalt (ö. 8/630 [?]).	3.	Muhadramûn.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü mutlak ve hâl.	2/185, 186, 356.
9 5.	Üsâme b. el-Hâris el-Hüzeli (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye, Şerhu't-Teshîl ve 'Umdetü'l-Hâfiz.</i>	Mef'ûlü me'a,	690; 2/258; 404.
9 6.	Yezîd b. el-Hakem (ö. 102/723).	1.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü me'a.	696; 2/253.
9 7.	Züheyr b. Ebî Sül mâ (ö. 609 [?]).	8.	Cahilî.	<i>Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü fih, istisnâ ve hâl.	2/232, 305, 359, 361, 371, 377, 378.
9 8.	Zü'r-Rumme (ö. 117/735).	7.	İslâmî.	<i>el-Kâfiyetü 'ş-Şâfiye ve Şerhu't-Teshîl.</i>	Mef'ûlü me'a, istisnâ ve hâl.	705; 2/253 268, 300, 333, 355, 367.